

Džumpa Lahiri

RIMSKE PRIČE

Prevela s italijanskog
Senka Jevtić

Laguna

Naslov originala

Jumpa Lahiri

RACCONTI ROMANI

Copyright © 2022 by Jumpa Lahiri

All rights throughout the world are reserved to Proprietor.

Translation copyright © 2023 za srpsko izdanje, LAGUNA

Nuru, Oktaviju i Albertu:
deset godina kasnije

Sadržaj

I

- Izgnanstvo /13/
Ponovni susret /24/
P.-ine proslave /34/
Kuća puna svetlosti /67/

II

- Stepenište /85/

III

- Povlačenje /123/
Procesija /135/
Ceduljice /150/
Dante Aligijeri /163/

- O autorki* /199/

Crescebat interim urbs munitionibus alia atque
alia appetendo loca, cum in spem magis futurae
multitudinis quam ad id quod tum hominibus
erat munirent.

LIVIO, *Ab urbe condita*,
I, 8

*nondum tamen invia Iani
ora patentis erant, neque iter praecluserat unda*

OVIDIO, *Le metamorfosi*,
XIV, 789–90

I

Izgnanstvo

1.

Svake subote dolazi nova porodica na određeno vreme. Jedni stižu rano ujutru, izdaleka, već spremni da započnu svoj odmor. Drugi se pojavljuju pri zalasku sunca, loše raspoloženi, možda tek pošto su zalutali. Lako je izgubiti se ovde, među brdima je malo putokaza.

Danas kada se pojave, dočekujem ih ja. Obično to radi moja majka. Ove godine mora da provede leto u obližnjem selu, da pomogne starčiću koji je takođe na odmoru, pa je zbog toga red na mene.

Došlo ih je četvoro: majka, otac, dve ćerke. Pažljivo me prate, srećni što mogu da protegnu noge.

Zaustavljamo se na trenutak u senovitom popločanom dvorištu koje gleda na travnjak, ispod krova od lišća kroz koji se probija svetlost. Otvaram klizna staklena vrata i pokazujem unutrašnjost: privlačan dnevni boravak sa dva mekana ležaja ispred kamina, dobro opremljenu kuhinju, dve spavaće sobe.

Napolju, na terasi, nalaze se dve fotelje i još jedna sofa presvučene belom tkaninom. Tu su ležaljke za sunčanje i drveni sto dovoljno veliki za deset osoba.

Dok otac iznosi prtljag iz kola, a devojčice koje će napuniti sedam i devet godina nestaju u svojoj sobi odmah zatvarajući vrata, govorim majci gde se nalaze rezervni peškiri i vunena ćebad u slučaju da noću bude sveže.

Brzo joj pokazujem gde je sakriven otrov za miševe. Preporučujem joj da pre spavanja ubiju mušice koje uleću u kuću, u suprotnom će ih njihovo zujanje iznervirati u zoru. Objašnjavam joj kako se stiže do supermarketa, kako radi mašina za veš u kući i gde se veš prostire – odmah iza bašte moga oca.

Dodajem da gosti mogu slobodno nabrati zelenu salatu i paradajz. Ove godine ima mnogo paradajza, ali zbog julskih kiša većina ih je sada trula.

2.

Pretvaram se da ih ne posmatram, da sam diskretna. Bavim se kućnim poslovima, zalivam baštu, ali ne mogu a da ne osetim njihovu radost, entuzijazam što su ovde. Čujem glasove devojčica koje trče po travnjaku, saznajem njihova imena. Pošto su gosti skloni tome da uvek ostavljaju otvorena klizna vrata, čujem reči koje razmenjuju roditelji dok sređuju kuću, raspakivaju kofere i odlučuju šta će ručati.

Mala kuća moje porodice iza visoke drvene ograde koja neznatno zaklanja od pogleda udaljena je samo nekoliko metara. Naša kuća godinama nije bila ništa drugo do prostorija koja je služila kao kuhinja i spavaća soba za nas troje. Zatim,

pre dve godine, kada sam napunila trinaest, moja majka je počela da radi za starca, i pošto su moji roditelji dovoljno uštedeli, zamolili su vlasnika kuće da doda jednu sobicu za mene, gde noću iz pukotina između zidova i plafona izmille debeljuškasti gušteri.

Moj otac je čuvar ovog imanja. Brine se za održavanje velike kuće, seče drva, radi u poljima i vinogradima. Vodi računa o konjima koje gazda obožava.

Vlasnik kuće živi u inostranstvu, ali nije stranac kao mi. Dolazi ovde s vremena na vreme. Dolazi sam, nema porodicu. Danju ide na jahanje, a uveče čita knjige ispred kamina, zatim ponovo odlazi.

Tokom godine ima veoma malo gostiju koji iznajmljuju njegovu kuću. Ovde je zimi vrlo hladno, a na proleće padaju obilne kiše. Ujutru, od septembra do juna, otac me vozi kolima u školu gde se osećam drugačije, gde se ne mešam lako sa ostalima, gde ne ličim ni na koga.

Devojčice iz ove porodice mnogo liče. Odmah se vidi da su sestre. Već su obukle identične kupaće kostime kako bi kasnije išle na plažu, dvadesetak kilometara odavde. I majka izgleda kao devojčica, vitka, niska. Ima dugu raspuštenu kosu, nežna ramena. Hoda bosa po travi, iako je muž opominje govoreći (s pravom) da bi tu moglo biti ježeva, stršljena, zmija.

3.

Posle samo nekoliko sati kao da su oduvek živeli ovde. Stvari koje su doneli za sedam dana na selu bile su razbacane svuda: knjige, časopisi, laptop, lutke, dukserice, bojice, blokovi

za crtanje, gumene papuče, kreme za sunčanje. Za vreme ručka čujem viljuške kako zveckaju po tanjirima, svaki put prepoznajem kada neko od njih spusti čašu na sto. Uočavam lenju nit njihovog razgovora, zvuk i miris iz aparata za kafu, dim cigarete.

Nakon što su jeli, otac zamoli jednu devojčicu da mu donese njegove naočare za čitanje. Dugo proučava mapu. Nabraja mesta u okolini koja treba videti, arheološka nalazišta, iskopine. Majku to ne zanima. Kaže da je ovo jedina nedelja u godini bez poslova, sastanaka, obaveza.

Malo kasnije on odlazi sa ćerkama do mora. Pre nego što krenu, pita me koliko im treba do tamo, koja plaža je najbolja. Pita me i kakva je vremenska prognoza za ovu nedelju, a ja mu kažem da će za nekoliko dana početi velike vrućine.

Majka ostaje kod kuće. Obukla je kupaći kostim kako bi se sunčala.

Pruž a se na ležaljku. Pretpostavljam da želi da se odmara, ali kada odem da raširim veš, vidim da nešto piše. Piše rukom u beležnicu naslonjenu na noge.

S vremena na vreme podiže glavu i pažljivo posmatra okolinu. Netremice gleda različite nijanse zelene boje travnjaka, brdâ i šume u daljini. Zasenjujuće plavetnilo neba, žutu nijansu sena. Gvozden u ogradu čija se boja oljuštila i nizak kameni zid što oivičava teren. Gleda sve ono što ja gledam svakog dana. Ipak se pitam šta to ona još vidi.

4.

Pri zalasku sunca oblače džempere, duge pantalone da se zaštite od ujeda komaraca. Posle plaže otac i devojčice su se istuširali toplom vodom, pa im je kosa sada mokra.

Devojčice pričaju majci o svom izletu: o pesku koji je bio vreo, pomalo mutnoj vodi, blagim i razočaravajućim talasima. Cela porodica ide u kratku šetnju. Odlaze da vide konje, magarce, jednu divlju svinju zadržanu u svinjcu iza štala. Idu da vide stado ovaca koje svakog dana u ovo vreme prolazi ispred kuće, blokirajući na nekoliko minuta automobile na prašnjavom putu.

Otac skoro neprekidno fotografiše svojim mobilnim telefonom. Pokazuje devojčicama trnovito žbunje, smokve, masline. Kaže da voće ubrano sa drveta ima drugačiji ukus, jer miriše na selo, na sunce.

Roditelji na terasi otvaraju flašu vina, probaju sir, malo meda iz ovih krajeva. Dive se blistavom pejzažu, masivnim i svetlim oblacima. Oktobarskoj boji nara.

Spušta se večer. Slušaju kreket žaba, zriku zrikavaca, šuštanje vetra. I pored povetarca, odlučuju da večeraju napolju kako bi iskoristili svetlost.

Moj otac i ja večeramo unutra, u tišini. On se trudi da ne diže pogled dok jedemo. Bez moje majke nema nikakvog razgovora za stolom. Obično tokom večere govori ona.

Moja majka ne podnosi ovo mesto, ovu zemlju. Dolazi, zajedno sa mojim ocem, iz veće daljine od bilo koga ko dolazi ovde na odmor. Mrzi što živi na selu, usred ničega. Kaže da se ovde ne mogu pronaći pristojni ljudi, da su meštani podozriv.

Ne nedostaju mi njene jadikovke. Ne volim da je slušam, iako se bojim da je u pravu. Ponekad, kada se previše žali, moj otac spava u kolima umesto pored nje.

Nakon večere devojčice tumačaju poljem u potrazi za svicima. Igraju se lampama. Roditelji ostaju na sofi, posmatrajući zvezdano nebo, duboki mrak.

Majka pijucka toplu vodu sa limunom, otac kapljicu rakije. Kažu da ovde ništa drugo nije potrebno, da je čak i vazduh drugačiji, vazduh koji pročišćava. Govore kako je lepo biti ovako zajedno, daleko od svega.

5.

Rano ujutru idem u kokošinjac da pokupim jaja. Topla su, bleđa, prljava. Stavljam nekoliko u činiju i nosim ih gostima za doručak. Obično ne nalazim nikoga i ostavljam ih na terasi, na stolu, ali dok silazim, vidim kroz klizna vrata da su devojčice već budne. Vidim pakovanja keksa na kauču, mrvice, kutiju žitarica prosutu po stočiću.

Devojčice pokušavaju da zgnječe mušice koje ujutru uleću u kuću. Starija ima u rukama mlatilicu za ubijanje mušica. Nezadovoljna mlađa sestra negoduje jer dugo čeka na red. Kaže da želi i ona da ih ubija.

Ostavljam jaja i vraćam se u našu kuću. Zatim kucam na njihova vrata i dajem devojčicama našu mlatilicu, tako su obe zadovoljne. Ne ponavljam da je bolje ubijati mušice pre odlaska na spavanje. Vidim kako se zabavljaju dok roditelji spavaju i pored dosadnih mušica i buke koju prave devojčice.

6.

Za nekoliko dana uspostavljen je očekivan ritam. U kasno prepodne otac ide u selo, u kafanu, da kupi mleko, novine i da popije drugu kafu. Svraća u prodavnicu ako je potrebno. Kada se vrati, trči po brdima uprkos sparini. Jednom je došao kući uznemiren, pošto je usput naleteo na ovčarskog

psa koji mu je preprečio put režeći na njega, iako se na kraju ništa nije dogodilo.

Majka radi ono što i ja: čisti pod, priprema jelo, pere sudove. Najmanje jedanput dnevno prostire veš, delimo isti konopac na kojem se naša odeća meša i suši. S korpom u rukama govori mužu koliko je srećna što može ovo da radi. Živeći u gradu, u stanu bez dvorišta, bez balkona ili terase na krovu, nikada ne prostire veš napolju.

Posle ručka otac vodi devojčice na plažu, a majka ostaje sama kod kuće. Ležeći zaokupljena mislima, puši cigaretu i piše beleške u notes.

Jednog dana devojčice provode sate loveći skakavce u travi. Pokušavaju da ih uhvate. Stavljaju jedan par u teglu sa komadićima paradajza ukradenog iz salate koju su jeli roditelji. Pretvaraju ih u kućne ljubimce, čak im daju i imena. Narednog dana skakavci su mrtvi, ugušili su se u tegli, a devojčice plaču. Sahranjuju ih ispod jednog trnovitog žbuna i preko stavljaju poljsko cveće.

Nekog drugog dana otac otkriva da je nestala njegova gumena papuča ostavljena ispred kuće. Objašnjavam mu da ju je verovatno uzela lisica, postoji jedna u okolini. Obaveštavam svog oca i on je, poznajući navike i jazbine svih životinja u ovim krajevima, pronalazi zajedno sa jednom loptom i torbom za kupovinu koje je ostavila prethodna porodica.

Shvatam koliko se gostima sviđa ovaj uvek isti seoski pejzaž. Vidim koliko cene svaki detalj, kako im pomaže da razmišljaju, da se odmore, da sanjaju. Kada devojčice odu da beru kupine sa jednog žbuna, prljaju lepu odeću koju nose, ali majka ih ne grdi. Čak se i smeje. Traži od oca da slika ćerke, a posle odlazi da opere stvari.

Istovremeno se pitam šta oni znaju o našoj izolovanosti. Šta oni znaju o potpuno istim danima u našoj kući sa koje je

otpaao malter? O noćima u kojima duva vetar dok se ne učini da se zemlja trese ili kada ne mogu da spavam od zvuka kiše? O mesecima tokom kojih smo sami među brdima, konjima, insektima, pticama koje preleću preko polja? Da li bi im se svideo neumoljiv mir koji ovde vlada tokom čitave zime?

7.

Poslednje večer stižu i drugi automobili. To su prijatelji gostiju, pozvani sa decom koja trče po travnjaku.

Nekoliko ljudi kaže da nije bilo saobraćajne gužve dok su dolazili iz grada. Odrasli obilaze kuću i vrt pri zalasku sunca. Sto na terasi je već postavljen.

Čujem sve zvukove večere, ćaskanja i smeh, večeras izrazitije. Porodica prepričava svoje zgode na selu: sahrana pod drvetom šljive skakavaca koji su jeli paradajz, ovčarski pas, lisica koja je ukrala papuču. Majka priča kako je devojkicama prijao pravi dodir sa prirodom.

U nekom momentu stiže torta sa svećicama i shvatam da je danas očev rođendan. Napunio je četrdeset pet godina. Svi pevaju, seče se torta.

Moj otac i ja jedemo pomalo trulo grožđe. Raspremam sto kada čujem kucanje na vratima. Vidim devojkice, neodlučne, zbunjene. Pružaju mi tanjir na kojem su dva parčeta torte, jedno za mene, a jedno za mog oca. Pre nego što im zahvalim, beže.

Jedemo tortu dok gosti pričaju o vladi, o putovanjima, o svom životu u gradu. Neko pita majku gde je kupila tortu, a ona odgovara da ju je doneo neki gost koji pak pominje ime poslastičarnice i trg na kome se nalazi.

Moj otac spušta viljušku i saginje glavu. Kada me pogleda, oči su mu uznemirene. Iznenada ustaje, a zatim neopaženo izlazi da popuši cigaretu.

8.

I mi smo nekada živeli u gradu. Moj otac je radio kao cvećar na istom tom trgu. Moja majka mu je pomagala.

Provodili su dane jedno pored drugog u tom malom ali prijatnom mestu. Prodavali su cveće koje su ljudi nosili kući da ukrase svoje stolove i terase. Čim su stigli u ovu zemlju, naučili su nazive cveća: ruža, suncokret, karanfil, margarita; sve su ih držali sa odsečenim stabljikama u kofama sa svežom vodom poređanim u nizu.

Jedne večeri pojavila su se tri mladića. Moj otac je bio sam; moja majka, tada već trudna sa mnom, ostala je kod kuće, jer otac nije voleo da ona radi uveče. Bilo je kasno, ostale prodavnice na trgu bile su zatvorene i moj otac je upravo spuštao gvozdenu roletnu.

Jedan mladić je tražio da ponovo otvori, pošao je u posetu svojoj devojci i trebao mu je lep buket. On je pristao, iako su bili nevaspitani i pripiti.

Kada je moj otac pokazao buket, mladić je primetio da nije dovoljno raskošan i tražio je da doda još cveća. Otac je stavio više, preteranu količinu, sve dok mladić nije bio zadovoljan. Uvio je cveće u papir, zatim je vezao traku u boji, pričvršćujući mašnu. Rekao je cenu.

Mladić je izvukao iz džepa nešto novca. Nije bilo dovoljno. A kada je moj otac odbio da mu preda cveće, mladić mu je rekao da je budala, da ne razume ništa, da ne zna čak ni da napravi lep buket za lepu devojkicu. Zatim ga je, zajedno sa ostalima, udarao sve dok mu nije razbio zube.

Ocu su usta bila puna krvi, vikao je, ali ga u to doba noći niko nije čuo. Mladići su mu glasno dobacili da se vrati u svoju zemlju. Uzeli su buket, a njega ostavili na zemlji. Otac je završio u hitnoj pomoći.

Godinu dana nije mogao da jede čvrstu hranu. Kada me je prvi put video, nakon što sam se rodila, nije mogao ništa da kaže.

Od tada teško govori. Reči se zapliću kao da je starac. Sramota ga je da se nasmeje jer mu nedostaju zubi. Moja majka i ja ga razumemo, ali ne i ostali. Budući da je stranac, misle da ne zna dobro jezik, ponekad čak i da je nem.

Kada stignu kruške, crvene jabuke koje rastu u bašti, sećemo ih na skoro providne kriške kako bi uživao u njima.

Uz pomoć svog zemljaka pronašao je ovaj posao, na ovom zabačenom mestu. Ranije nije poznavao selo, oduvek je živio u gradu.

Ovde može da radi a da ne otvara usta. Ovde se ne plaši da će ga napasti. Najviše voli da bude među životinjama i da obrađuje zemlju. Do sada se već prilagodio ovom divljem okruženju koje ga štiti.

Kada razgovara sa mnom dok me vozi kolima u školu, uvek kaže isto: kako u svom životu nije uspeo ništa. Želi samo da ja učim, da pohađam fakultet i da odem daleko od njih.

9.

Narednog dana, kasno ujutru, otac stavlja prtljag u kola. Vidim četiri preplanule osobe, još čvršće povezane. Ne žele da odu. Za doručkom pričaju da bi želeli da se vrate sledeće godine. Skoro svi gosti pričaju isto kada odlaze. Poneki verni se vraćaju, ali većini je dovoljna jedna poseta.

Pre nego što krenu, majka mi pokazuje stvari u frižideru koje ne želi da ponese u grad. Kaže mi da je mnogo zavolela ovu kuću, da već oseća nostalgiju. Možda će kada bude

uznemirena ili pretrpana poslom misliti na ovo mesto: na čist vazduh, brda, oblake koji blistaju pri zalasku sunca.

Želim porodici srećan put i pozdravljam ih. Čekam sve dok se auto ne izgubi. Zatim raspremam kuću za novu porodicu koja bi trebalo da stigne sutra. Nameštam krevete i ispreturanu sobu u kojoj su bile devojčice. Čistim metlom zgnječene mušice.

Zaboravili su ili namerno ostavili neke stvari koje im više nisu potrebne, a koje ja zadržavam za sebe. Crteže koje su devojčice nacrtale, školjke skupljene na plaži, poslednje kapi mirisne pene za kupanje. Spiskove za kupovinu napisane sitnim bledim majčinim rukopisom kojim je na nekim drugim stranicama pisala o nama.